

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Павлина Иванова Златева-Колева

Untersuchungen zur Valenz von Maß- und Mengenbezeichnungen am Beispiel deutscher Rektionssubstantive mit der Präposition *an* (eine korpusbasierte Analyse)

Изследване валентността на названия за мярка и количество въз основа на немски съществителни имена, управляващи предлога *an*
(корпусно базиран анализ)

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление 2.1 Филология

(Германски езици/Синтаксис на съвременния немски език)

Павлина Златева-Колева е родена в гр. София. През 1979г. завършва 91. Гимназия с преподаване на немски език «К. Либкнехт» в София, а през 1984г. специалност «Немска филология», магистър и втора специалност: Руски език. Била е хоноруван асистент по съвременен немски език към катедра «Западни езици» в СУ «Св. Кл. Охридски» в периода 1986 – 1990г., от 2005 – 2006г. хоноруван асистент по съвременен немски език – синтаксис към катедра «Немска филология» в СУ «Св. Кл. Охридски». От 1990г. е преподавател по съвременен немски език в Техническият Университет – София, Департамент по чуждоезиково обучение и приложна лингвистика. През 2007 – 2012 е Ръководител Катедра «Западни и славянски езици» на ДЧЕОПЛ на ТУ – София. Павлина Златева-Колева е **старши преподавател**.

Зачислена е на докторантура на самостоятелна подготовка по професионално направление 2.1. Филология, докторска програма «Германски езици – Синтаксис на съвременния немски език», считано от 12.12.2016г. с научен ръководител доц. д-р Емилия Здравкова Башева-Монова. Отчислена е предсрочно с право на защита поради завършен дисертационен труд на 04.12.2017г.

Приложената документация и предварителното обсъждане на дисертационния труд на разширено заседание на Катедра «Германистика и скандинавистика» на ФКНФ в СУ «Св. Кл. Охридски» на 04.12.2017г. с предложение за публична защита ми дава основание да считам, че при реализирането на дисертацията няма допуснати нарушения.

Задачата на представения дисертационен труд се състои в установяването на съществителни имена, които представляват названия за мярка и количество и управляват предлога *an*, както и да анализира валентното поведение на отделни представители на тази група или с други думи да се извърши качествен и количествен анализ на техните аргументи и по този

начин да се провери широко застъпваната теза за факултативност на номиналните аргументи. Темата е интересна и актуална. Факт е, че тази група съществителни имена не е била обект на изследване във валентно-теоретичен аспект, тъй като изследователският интерес се е фокусирал предимно върху глагола, а емпиричните изследвания въз основа на езиков корпус са недостатъчни.

Изследването се базира на активния виртуален корпус на Института за немски език в Манхайм – в момента най-големият корпус за немски език.

Дисертационният труд обхваща 227 страници и включва увод, пет глави, заключение, библиография, списък на използваните съкращения и символи, 23 таблици, 5 фигури и 5 приложения с ексцерпирани демонстративни примери и статии от корпуса. Библиографията обхваща 143 единици (128 заглавия на немски, 2 на френски, 2 на английски, 3 на български език и 8 интернет-страници). Композицията е стройна и логически издържана.

В уводната част се обосновава актуалността на темата, а обект на изследване са съществителни имена в съвременния немски език, представляващи названия за мярка и количество и управляващи предлога *an* z. B. *Der Vorrat an Ideen, der Haufen an Wäschestücken, der Grad an Autonomie*.

Целта на изследването е релевантните съществителни имена да се докажат като валентни в рамките на приетия в работата валентен модел на Якобс и Хьолцнер и да се извърши качествен и количествен анализ на аргументите им въз основа на езиков корпус. Заедно с поставената цел се формулира и проверката на често застъпваната теза за факултативност на валентните съществителни на базата на названия за мярка и количество, изразяващи отношение към друг обект и поради това семантиката изисква уточнение. Във връзка с тази цел авторката ясно формулира конкретни задачи, свързани с анализ на езиковия материал:

-Да се разграничат номиналните фрази с управляван предлог *an* от тези с неуправляем.

-Да се определи силата на връзката между реktionните съществителни, които представляват названия за мярка и количество и управлявания от тях предлог *an*.

-Да се установи съществува ли аналогия между силата на връзката реktionно съществително – предлог и аргументната реализация в рамките на номиналната фраза.

-Да се определи реализацията на аргументите на изследваните названия за мярка и количество в реалния език, тъй като реферират върху денотат/субстанция, която бива измервана.

-Да се установи дали е заменяем управляемият от реktionното съществително предлог и свързано ли е това с определени преференции и блокади.

-Да се анализират синтактичните форми на реализация на аргументите.

-Да се установи наличието на аналогии при съществителни със сродна семантика.

Авторката изхожда от работните хипотези: 1. Рекционните съществителни могат да се идентифицират с метода на Ширхолц, както и електронно въз основа на корпуса на Института за немски език в Манхайм. 2. Номиналната валентност е самостоятелна система *sui generis*. Релационните съществителни притежават валентност, независимо дали са производни от глагол или прилагателно или първични, дали са абстрактни или конкретни.

3. Валентността на съществителните може да се анализира с помощта на валентен модел, а отношенията между валентното съществително и неговите аргументи се представят чрез семантични роли.

Още тук мога да заявя, че тези задачи са успешно реализирани.

Основните методи, използвани в труда са *синхронен* количествен и качествен анализ на примери от корпуса, както и статистическият метод при обработката на езиковите данни. Частично се прилагат и елементи на описателния метод (интерпретация, описание). Използва се индуктивния метод, като на базата на отделните примери се търсят общи закономерности в рамките на група от съществителни със сходна семантика или глобално при названията за мярка и количество.

Теоретичната, 2. глава, на труда, озаглавена „Grundzüge der Theorie zur Substantivvalenz“ (Основни положения в теорията на валентност на съществителното), задълбочено и изчерпателно представя теорията на валентността от основателя ѝ до съвременното ѝ състояние. Отбелязва се приносът на отделни езиковеди. Заслужава да се изтъкне фактът, че Павлина Златева не приема безкритично схващанията на отделни езиковеди и мотивира своята позиция. В прегледа на литературата се отделя специална подглава на номиналната валентност, където се коментират публикации, представителни за определени теоретични направления в лингвистиката и подпомагат разбирането на изложената в работата концепция. Специално внимание се отделя на труда на Ширхолц и Хьолцнер.

След коментар на отделните подходи при разглеждане на номиналната валентност за представения дисертационен труд се избира подходът *sui generis*, който приема валентността за идиосинкретично свойство, залегнало в речника на съответния език, поради което номиналната валентност се обособява като самостоятелна област.

Като теоретична основа на изследването авторката счита за необходимо да се използва многомерният модел на субстантивната валентност, прилаган от Хьолцнер. Той се разглежда подробно в 3. глава „Zur theoretischen Grundlegung der Untersuchung“ (Теоретични постановки и модел на изследването). Полидимензионалният модел разглежда валентността като

комплексно явление и съвкупност от отделни валентни отношения, съществуващи независимо едно от друго. Субстантивната валентност включва 4 валентни отношения: две семантични – аргументност (ARG) и специфично съдържание (INSP) и две синтактични – синтактична задължителност (NOT) и специфична форма (FOSP). Тук бих искала да подчертая умението на Павлина Златева да анализира езиковия материал и да обобщава резултатите от анализа :1.Приложимостта на валентния модел към релевантните за изследването съществителни, а аргументността се извежда като основно валентно отношение. 2. Номиналната фраза се определя като «тясната рамка» за реализация на валентността на съществителното. 3. При извънфразовата реализация на аргументите съответното аргументно място може да остане нереализирано в рамките на номиналната фраза, но аргументът може да фигурира в рамките на изречението или в околния текст.

За настоящото лингвистично изследване е използван корпус (4.глава) на дисертацията, който осигурява автентичен езиков материал. Това е активният виртуален корпус на Института за немски език в Манхайм (DeReKo), който се състои от отделни архиви в електронна форма. Той има помощна функция при съставяне на списъка с потенциалните реktionни съществителни и няма отношение към статистическите данни. Вторият архив е източникът на корпуса на изследването. Използвани са всички броеве от 2011 и 2012 год. на три немски вестника: *Mannheimer Morgen*, *Nürnberger Nachrichten* и *Rheinzeitung*. Текстовете са актуални, от различни тематични области и различни автори.

В (5.глава) „Empirische Untersuchung zu Maß- und Mengenbezeichnungen als Rektionssubstantive mit der Präposition *an*“ (Емпирични изследвания на названията за мярка и количество като реktionни съществителни с предлога *an*) три важни стъпки:

1. Да се състави изчерпателен списък с потенциални реktionни съществителни с предлога *an*.
2. Да се определи, кои от тях спадат семантично към групата „названия за мярка и количество“.
3. Да се определи, кои от така обособените след втората стъпка съществителни са реktionни с предлога *an*.

Въз основа на анализа на примерите тук се отграничават адноминалните предложни атрибути от адвербиалните предложни фрази . Във връзка с определянето на адноминалните предложни атрибути (5.1., стр. 85) бих предложила по-подробен синтактичен анализ, тъй като приведените примери показват адноминални атрибути (Typ-I-Präpositionalattribut: *die Taube auf dem Dach* и Typ-II-Präpositionalattribut: *der Appetit auf Spiegeleier*), реализирани с различни по същество синтактични средства.

Във връзка с т.2 се цитират схващания на различни езиковеди поради факта, че групата на съществителни за мярка и количество е нехомогенна и се интерпретира различно. Според авторката наред със „същинските мерни единици“ *Meter, Pfund* тази функция могат да изпълняват и собствени имена като (*ein Hertz, ein Newton, ein Watt*). Тук се налага уточнение и би трябвало да се отбележи, че имената на тези изтъкнати учени при тази употреба нямат функция на собствени имена, те не назовават лица. Те са преосмислени и са превърнати в мерни единици. При работата с корпуса е установено, че не всички реktionни съществителни имат еднакво силен „афинитет“ към управлявания от тях предлог. Затова тук се предлага математическа формула за изчисляване *силата на връзката* между реktionно съществително и управлявания от него предлог. За целта се въвеждат понятията *количествена и качествена честота*. Постигнатите статистически данни имат приложение в компютърната лингвистика, при машинната текстообработка и превод. Резултатът от емпиричното изследване в 5. глава са 110 реktionни съществителни. Статистическите данни към тях въз основа на корпуса са представени под формата на таблици. Изводите, до които достига Павлина Златева, нейният подход и работа с корпуса са от голямо значение за целия дисертационен труд и за приложението им в чуждоезиковото обучение.

В 6. глава „Empirische Untersuchung zu den Argumentenrealisierungen ausgewählter Maß- und Mengenbezeichnungen“ („Емпирични изследвания на аргументната реализация на избрани названия за мярка и количество“) се извършва качествен и количествен анализ на аргументната реализация на 12 съществителни имена, регистрирани като R_{san} . Авторката прави много прецизен и детайлиран подбор на тези съществителни имена в семантичен аспект, като целта е, те да бъдат представители на различни подгрупи за мярка и количество. Представя се и синтактичната форма на реализация на всеки един аргумент на съществителното. Резултатите от изследването са представени в таблици, съдържащи статистическите данни за силата на връзката между реktionно съществително и предлог, основните синтактични форми на реализираните аргументи с числени стойности и количествената реализация на аргументите в рамките на номиналната фраза като брой и в процентни стойности.

Бих искала да подчертая прецизността и задълбочеността при анализа на реktionните съществителни в тази 6. глава на дисертационния труд и важността на направените изводи за немския синтаксис и чуждоезиковото обучение.

Приемам изводите в т.7 („Zusammenfassung und Ausblick“ S. 186-195; автореферат стр. 29-34), до които достига Павлина Златева в изследването си .

Тук ще отбележа само някои от безспорните достойнства на работата, които мотивират и моята оценка за нея.

- Авторката показва отличната си подготовка като специалист в областта на немския синтаксис и по-специално в теорията за валентността. Тя не само познава теоретичните изследвания по конкретната тема. Анализите на конкретните примери и умението за обобщения демонстрират убедително възможностите ѝ като изследовател на немския език.

Изследваният проблем и предложените от авторката решения го превръщат в ценно помагало с конкретно практическо приложение. Въз основа на резултатите биха могли да се формулират правила за процеса на чуждоезиковото обучение.

При обсъждането на подобни разработки естествено възникват въпроси и препоръки. Бих попитала авторката във връзка с формулираната работна хипотеза 3 на стр.6 в автореферата, а в дисертацията на стр.10, а именно: «Съществителните не унаследяват автоматично валентността на съответните глаголи и прилагателни» („Substantive vererben ihre Valenz nicht automatisch von zugrundeliegenden Verben oder Adjektiven“). Във всички случаи ли е така - (срв. *hoffen auf* etw., *die Hoffnung auf* etw., *sich freuen über, auf, an* etw., *die Freude über, auf, an* etw.)? Твърде категорично е такова твърдение и би трябвало да се приведат доказателства «за» и «против».

Предложеният дисертационен труд представлява безспорен принос в областта на синтаксиса, а резултатите биха могли да се използват за целите на валентната лексикография, компютърната лингвистика, при машинната текстообработка и не на последно място при преподаването на немски език като чужд. Тук бих попитала авторката за кои още неизследвани проблеми биха стимулирали резултатите от предложения дисертационен труд?

Приемам без уговорки отбелязаните от Паулина Златева приносни моменти, отбелязани в автореферата на стр. 38 - 39. Към тях бих добавила :

- Актуалност на избраната тема и научна проблематика
- Използване на съвременни методи за лингвистичен анализ и възможност за практическо приложение на постигнатите чрез тези методи резултати в чуждоезиковото обучение

Авторефератът предава адекватно съдържанието на дисертацията. По проблематиката на дисертацията има 6 публикации в наши и чужди издания. За активната научно-изследователска дейност на Паулина Златева свидетелстват участията ѝ в 2 международни проекта, в 4 национални проекта, участие с доклади (7 на брой) в международни конгреси и конференции, участие с доклади (5 на брой) в национални и международни конгреси и конференции в България. Тя е член на Съюза на германистите в

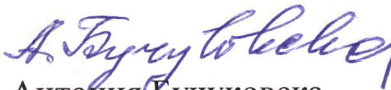
България, Член на Дружеството на преподавателите по немски език в България, Член на АСЕК/Асоциация за специализирано езиково обучение/. Не мога да не отбележа присъствието на доц. Емилия Башева като научен ръководител, чиято прецизност, компетентност и възискателност са допринесли за качеството на дисертационния труд.

Въпреки направените в хода на изложението критични бележки бих желала да подчертая, че предложеният за обсъждане дисертационен труд представя авторката си като специалист с отлична теоретична подготовка, тънък аналитичен подход и умение да проблематизира, дискутира и предлага решения относно малко изследван проблем на немския синтаксис. Отново бих искала да подчертая обширната библиография, посочена и използвана от Павлина Златева. Тя е свидетелство за сериозния, задълбочен и добросъвестен научен подход на авторката, за нейната осведоменост и прецизност, както и за отличното познаване на предишни и най-нови изследвания в научната област, в която работи. Дисертационният труд е четивен, написан е на хубав немски език.

Надявам се и препоръчвам на авторката да публикува дисертационния си труд предвид актуалността му, а защо не и с оглед на нейното, надявам се, бъдещо академично развитие.

Въз основа на качествата на представения дисертационен труд предлагам с пълна убеденост на уважаемото научно жури да присъди на Павлина Златева-Колева образователната и научна степен „доктор“.

София, 11.03.2018г.

Проф. д-р Антония Бучуковска